

recensie

Het klimaat in verzen

POËZIE Liefst honderd dichters droegen bij aan de bloemlezing *Zwemlessen voor later. Klimaatpoëzie*. De opbrengst van de bundel komt ten goede aan One World Tree Planting. Maar wat is de opbrengst voor de Nederlandstalige poëzie?

Zwemlessen voor later. Klimaatpoëzie
Vrijdag. 192 blz.,
20 € (e-boek
9,99 €)
★★★★☆

In hun voorwoord schrijven samenstellers Annelie David, Moya De Feyter en Saskia Stehouwer dat *Zwemlessen voor later* van een 'collectief van klimaatdichters' voortkomt uit 'een behoefte aan verzet': tegen de gelatenheid van mensen die doen alsof er niets aan de hand is, tegen het verlies van ecosystemen, tegen ontbossing en het afsterven van koraalriffen. Poëzie is het literaire genre dat zich bij uitstek leent voor zulke weerstand: 'Als de destructie van onze planeet de menselijke verbeelding te boven lijkt te gaan, dan is het aan kunstenaars om die verbeelding open te trekken.'

Dat juist David, De Feyter en Stehouwer met zo'n statement komen, hoeft niet te ver-

bazen. Hun eigen bundels zijn moeiteloos onder de noemer 'ecopoëzie' te scharen. David publiceerde recent de interessante bundel *Schokbos* (2020), waarin ze explosieve stof trofyt 'in de dorst van de sloot' laat sijpelen – 'nog niet giftig' maar de schoonheid van het landschap serieus bedreigend. De Feyters bundel *Massastrandingen* (2019) legt gefragmenteerd vast hoe alles wat leeft ten onder gaat – van bloeiende sinaasappelbomen tot imposante walvissen. Stehouwers *Bindweefsel* (2019) gaat zelfs letterlijk ten onder: de bundel is gemaakt van gecomposteerd materiaal en zal dus biologisch worden afgebroken.

De thematische focus op ecologie en klimaat is niet het enige wat David, De Feyter en Stehouwer verbindt. Voor alle drie heeft poëzie ook een duidelijke conceptuele kant. Bij *Bindweefsel* zit hem dat in de bijzondere materiaalkeuze; in *Schokbos* gaan Davids gedichten verbanden aan met onheilspellende tekeningen van Guido van Driel, en De Feyter vermenkt in *Massastrandingen* poëzie en proza op pagina's die een slim spel spelen met de typografie en de bladspiegel. In die zin trekken deze drie dichters inderdaad 'de verbeelding open': ze schrijven niet zomaar gedichten, maar realiseren zich dat de klimaatcrisis vraagt om poëzie die zich vertakt en haar lezers mee de wortelgangen in sleurt, zonder comfortabele houvast. Goede klimaatgedichten slaan alarm zonder dat we onze schouders ophalen. Ze schudden ons door elkaar en boren zich in onze herinnering, zodat ze ons overvallen als we de airconditioning van een winkelcentrum in onze nek voelen hijgen.

Eerlijk is eerlijk: vanuit dat criterium bezien bevat *Zwemlessen voor later* nogal wat slechte klimaatpoëzie. Want het 'opentrekken

van de verbeelding' lijkt mij toch iets anders dan het aan elkaar rijgen van clichés, van het 'verloren paradijs' (Jan Ducheyne) tot 'andermans fouten wassen mij niet schoon' (Geert Simonis) en van 'vogels in de lucht / grasspriet in het water' (Saskia van Kampen) tot 'geluk is geen najaagbare prooi / geen Antarctica op de doof' (Marjan De Ridder). 'En fuck no, / we schrijven beslist geen toegevend zinnen', schrijft Arthur Lava programmatisch in het gedicht 'Klimaatdichter' – maar dat lijkt een statement dat veel van zijn collega's helaas aan hun laars hebben gelapt.

Wat dat betreft heeft *Zwemlessen voor later* wel wat weg van de kustlijn van Mexico: soms moet je je een weg banen door het plastic, maar er zijn schitterende stranden te vinden. Zeer de moeite waard vond ik bijvoorbeeld de gedichten van Frank Keizer ('wij stroomden samen om vrede te vinden en technieken te fluisteren / door de bomen de fabrieken de overstemmen met ons gehum te consumeren'), Willemijn Kranendonk ('Wij geven terug wat we ontnomen hebben, / er blijft een kunstheup achter, / een paar gouden tanden') en Marwin Vos ('gras ligt te rotten in de stad / niemand stoort het gras rotten'). Xavier Roelens, die met zijn bundel *stormen olieklekken motetten* (2012) al bewees dat hij klimaatpoëzie schrijven kan, schreef de meest memorabele strofe:

*Of zal ik je namaken met
een 3D-printer? Je
onderkaak je
borstbeen je
heupkom? Zal ik je in elkaar puzzelen en je
dan tweehonderd
jaar aan een stuk neuken? Zal ik me suf
schieten in je, tot mijn
hersenen onder jouw
schedel zitten? Is er die
tijd?*

In conceptueel opzicht springt dan weer de bijdrage van Anneleen Van Offel in het oog. De bloemlezing bevat twee stills uit haar videogedicht 'Galerie de l'évolution', dat via een QR-code in zijn geheel te bekijken is. Van Offels werk dateert al van 2016, toen zij als jonge maker in de schrijfsredactie van het Vlaams-Nederlands huis deBuren in Parijs verbleef. Het videokunstwerk, dat de evolutie van de mens op ontwrichtende wijze in beeld brengt, trekt de verbeelding in alle opzichten open. Als lezer moet je er de bloemlezing letterlijk voor verlaten – over vertakking gesproken! Wie liever in de bundel blijft, kan zich gelukkig laven aan het beste gedicht dat *Zwemlessen voor later* te bieden heeft. Alleen al voor de bijdrage van Jan-Willem Anker (*zie inzet*) zou men moeten overwegen een boom aan te planten.

... men moet de oliebaronnen en aandeelhouders de oorlog verklaren. VI. Lenin

Ben ik het nog als ik er ben
zonder vrieskou, als de kans op
een snoek bevroren in de sloot
roodgoud in winters polderlicht,
met schaatsen op je stuitje vallen
of huilen om je steenkoude vingertoppen
nihil geworden is, wordt wie ik
ben dan niet onmededeelbaar,
ben ik als ik mezelf in woorden
tracht te gieten voortaan gedwongen
te evoceren wat definitief voorbij is
voor een volk van elfstedenzwimmers
dat al zwemmend verward is
in een krachtmeting met natuur
die overal doorheen stroomt –
maakt mij dit een verweesd kind
uit de nadagen van een interglaciaal,
voorgoed veranderd in de hel
van een uitgestoten prehistorie?
voortaan buig ik de taal om waarmee
ik mezelf oproep, klinkt het als verzet,
dan richt ik me op, mobiliseer ik al.

